

УДК 141.5+316.3

DOI <https://doi.org/10.24195/spj2310-2896.2019.4.11>**Пальчинська Мар'яна Вікторівна**

доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії, психології та педагогіки
Одеської національної академії зв'язку імені О. С. Попова
вул. Кузнечна, 1, м. Одеса, Україна

ЕКЗИСТЕНЦІЯ ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ В СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ

Дослідження екзистенцій віртуального простору дозволяє стверджувати конвергенцію соціального світу зі світом віртуальним. Сучасні інформаційні технології мають значно більший потенціал, ніж технології попередніх епох, які тільки підкреслювали непереборні кордони між світом людини і природи і світом техніки. Віртуальний простір як позапросторовий і позачасовий елемент соціокультурного простору сучасного суспільства ініціює фундаментальні зміни соціального простору та часу, які історично обмежували рух інформації. Апелюючи до М. Маклюєна, можна констатувати, що «час» припинився, а «простір» зник, тобто людство живе у глобальному селі. До того ж комп'ютерна комунікація робить простір невідносно пластичним, а також перетворює його на логічне продовження процесу звільнення людей від просторових обмежень практично з усіма його соціальними проявами. Конвергенція комп'ютерних і комунікаційних технологій робить можливим постійний інтерактивний обмін інформацією: від найпростіших форм комунікації між двома людьми до масових комунікацій між великими соціальними групами з високою швидкістю.

Комплексні і постійні зміни в соціальному просторі під впливом новітніх інфокомунікаційних технологій призводять до появи просторових структур цифрової епохи, що значно впливають на прояви соціокультурної життєдіяльності соціальних інститутів, груп та окремих індивідів.

Межі сегменту взаємодії соціального і віртуального простору сучасного суспільства все більшою мірою нівелюються під впливом наступних факторів: по-перше, інтеграція віртуального простору із простором соціальним представляє собою специфічну форму соціокультурної взаємодії; по-друге, сегмент віртуального простору постійно збільшується за мірою ускладнення і вдосконалення новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, викликаючи певний метафізичний парадокс: віртуальний простір підсилює трансформації простору соціального.

Ключові слова: віртуальний простір, соціальний простір, екзистенції, новітні технології, особистість, сучасне суспільство, віртуалізація.

Вступ. Актуальність обраної теми полягає у тому, що простір сучасного соціуму під впливом інформатизації та глобального поширення комп'ютерних мереж набув такого структурного компоненту, як простір віртуальний. У контексті соціальної філософії розгляд цієї проблематики має фрагментарний характер. Наукова рефлексія щодо цього феномену спрямована переважно на вивчення віртуальної реальності, саме тому визначення концептуальних ознак та системують принципів віртуального простору є вельми актуальною науковою проблемою.

У роботах, присвячених філософському осмисленню «віртуального простору», подані різні обґрунтування тих чи інших аспектів цього поняття. Однак цілісного, системного і, найголовніше, завершеного аналізу філософської сутності цього поняття сьогодні немає. У зв'язку з цим мета запропонованої статті зводиться до виявлення екзистенціальних підстав цього соціокультурного явища, що дозволить виявити його світоглядну і метафізичну значущість.

Ступінь наукової розробки проблеми. У контексті соціальної філософії розгляд цієї проблематики має вагомий характер, оскільки сучасне суспільство є, по суті, інформаційним, а віртуалізація своєю чергою уявляє собою концептуальну особливість інформаційного суспільства. Окремі аспекти означеної проблеми аналізувалися в роботах С. Орехова, Н. Гримак, М. Опенкова, Р. Абдєєва, В. Ажажи, Л. Скворцова, Н. Носова, Д. Пивоварова, В. Розіна,

С. Хоружего, А. Юхвіда, С. Корольова та інших. Проблема мережевого часу і простору розглядалася в роботах М. Кастельса, Ф. Броделя, І. Валерстайна, А. Назарчука. Дослідницький ракурс у контексті зазначеної проблематики спрямовано на аналіз ролі медіа у віртуальному просторі. Серед дослідників можемо зазначити Р. Вербового, В. Золяк, О. Кайду, Л. Мудрак, О. Самуляк, А. Сімашову, Л. Федорчук, Л. Цодікова, В. Шевченко та інших.

Мета статті – визначити екзистенції віртуального простору в сучасних соціокультурних умовах.

Результати. Найбільш поширене трактування віртуального простору передбачає існування безлічі просторів (соціального, культурного, політичного, релігійного тощо), які не зводяться один до одного, в яких протікає соціальне і індивідуальне буття. На ньому ґрунтується також ідея поліонтологічності, тобто включеності індивіда в ці простори, та виявляє себе як у міфологічному, релігійному, езотеричному, так і у філософському світогляді. Прикладом може бути онтологічний плюралізм і дуалізм, які знаходять своє вираження в концепції множинності світів, зокрема квантової механіки, космології, синергетики. Сьогодні ідея поліонтичності активно розробляється в такому напрямку, як віртуалістика [13, с. 94]. У контексті вищевикладеного також слід виділити концепцію В. Ємеліна, який, спираючись на роботи Ж. Дельоза і Ж. Бодрійяра, використовує поняття «симулякр» і характеризує віртуальний простір як «... організований простір симулякрів – особливих об'єктів, «відчужених знаків», які на відміну від знаків-копій фіксують не схожість, а відмінність із референтною реальністю» [7, с. 15].

Для другого напрямку у вивченні проблем віртуального простору характерно визначення його як виду буття. Все розмаїття існуючих підходів до трактування поняття буття пояснюється не тільки різним тлумаченням самого терміну і близьких до нього за змістом понять (сущє, існування, реальність), але і змістом категорій небуття (ніщо, становлення тощо): «Нарешті, заглиблення буття в небуття і заглиблення небуття в буття, що відбувається постійно, суцільно і безперервно, вже містить у собі ключ до розуміння <...> віртуальної реальності, оскільки підстави для її аналізу вже закладені в сутності становлення. При цьому говорити слід, на нашу думку, саме про віртуальну реальність, але не просто віртуальне буття, яке, до речі, передбачає наявність і віртуального небуття» [15, с. 24].

На цей час не існує однозначного визначення терміна «віртуальний простір», оскільки в полі філософського дискурсу найбільш обговорюваними термінами є «віртуальна реальність», «віртуалізація», «віртуальність» тощо, тому в нашому дослідженні під віртуальним простором автором розуміється «форма буття елементів суспільства як соціальної системи, опосередкована комп'ютерними технологіями, що спричиняє інтенсифікацію соціокультурних перетворень».

У контексті тлумачення постструктуралізму соціальна система представлена як «єдність ряду умов явищ» [10, с. 297], укладена в межі просторово-часового контексту, який визначає її сутнісні ознаки і властивості. Чуттєве сприйняття дає нам соціальний час та простір лише як вимірювану величину, як раціоналізацію загальної системи «відносин речей взагалі» [8, с. 66]. Апелюючи до Канта, можна позначити залежність чуттєвого сприйняття і досвіду від соціального суб'єкта, а саме від притаманних йому форм чуттєвості – часу і простору, «які нібито складають схеми та умови всього чуттєвого в людському пізнанні» [9, с. 293]. Аналізуючи простір і час, Кант закріплює за ними віртуальність як апіорі закладену в них властивість: «Починаючи з Іммануїла Канта, філософія поступово розвивалася від ідеї унікальної реальності єдиного незмінного світу до ідеї безлічі світів. Кант елімінував поняття світу заздалегідь даного, помістивши основні форми не у зовнішній світ, але в людську свідомість. Категорії розуму (причинність і матерія) разом із формами чуттєвого пізнання (простір і час) впорядковують хаотичні дані чуттєвого сприйняття...» [3, с. 57].

У концепції соціального простору та часу (із постструктуралістських позицій) затверджуються наступні положення. По-перше, через відношення із часом та простором встановлюється сама соціальна система. По-друге, соціальний час та простір – це не онтологічна константа, а скоріше результат соціальних відносин. По-третє, соціальне відношення може бути представлено у вигляді просторово-часового становлення. Однією з кардинальних властивостей

об'єктів соціальної системи є їх розрізнення. Структурованість відмінностей всередині соціальної системи робить фундаментальним її тлумачення на ґрунті соціального часу-простору. Існування структур, що є в основі взаємодій соціальних об'єктів, підтверджує їх соціальний генезис [2, с. 181].

Час та простір виступають невіддільними складниками соціальної системи, «...задаючи сенс цього співвідношення» [6, с. 44]. Соціальний час та простір є основою зв'язків об'єктів та явищ соціального світу, оскільки з певною часткою умовності воно може бути представлено як «комплекс відносин, у яких формується можливий соціальний досвід» [11, с. 53]. Як підґрунтя дослідницької діяльності, яке конструює суспільство як соціальну систему, простір розуміється як взаємне розташування елементів системи, а час – як їх послідовність. Таким чином, основними топіко-темпоральними характеристиками об'єктів соціальної системи виступають впорядкованість і мінливість. Структура часу та простору соціальної системи передусім зумовлена соціальними відносинами [11, с. 51], які визначають, з якою ймовірністю події між собою пов'язані. Саме соціальні відносини визначають просторово-часові інтервали, які займають об'єкти соціальної системи.

Соціальний час та простір не можна уявити як щось, що не залежить від того, що відбувається в соціальному світі. Соціальні відносини не просто існують в якомусь фіксованому часі та просторі, навпаки, вони задають їх певну топологію, структуру близькості між подіями, що утворюють тимчасові послідовності. Своєрідність соціальних часу та простору полягає не тільки в їх фізичній природі або метафізичній сутності, а у взаємовідносності та варіабельності об'єктів самої соціальної системи. Щоб визначити параметри впорядкованості соціальної системи, що мають просторовий сенс, використовується величина, що описує мінливість – час. Часовий інтервал визначається специфікою протікання подій у часі в конкретній точці простору. У контексті термінології Щюца, який розрізняв природну, фізичну і соціальну реальності, між природним світом і людиною виникає якесь середовище-посередник, яке з часом перетворюється на самодостатню реальність, замість попередньої реальності як такої. Технологічно продукований віртуальний простір втрачає статус належного винятково сфері техногенних феноменів і стає «метафоричною реальністю», що дозволяє визначити контури соціальних трансформацій.

Для аналізу особливостей соціального простору та часу сучасного суспільства, а також його невіддільного структурного елементу – простору віртуального, буде використана концепція трансформаційного часу І. Валлерстайна. Відповідно до його дослідницької позиції «кожна пора має (відповідний) простір, і кожний простір (свій) час, і певні типи часу і простору йдуть один з одним» [18, с. 20], тому «час і простір не є двома окремими категоріями, а однією, яку я буду називати “часом-і-простором”» [19, с. 11]. Валлерстайн виділяє п'ять видів часу-простору:

- 1) подієвий геополітичний;
- 2) циклічно-ідеологічний;
- 3) структурний;
- 4) нескінченний;
- 5) трансформаційний.

Кризи і зміни не належать до циклічно-ідеологічного часу-простору, незважаючи на його здатність визначати кожен нижню точку циклу як кризу і кожен вищу точку циклу – як зміну в бік якісно нового прогресивного соціального устрою. Циклічно-ідеологічний час-простір повторюється у своїй основі, хоча і у формі спіралі.

Структурний час-простір пов'язаний із сучасними соціальними системами. Вони продовжують існувати, оскільки їм притаманні деякі незмінні риси, інакше вони не мали б ознак системи. Але оскільки це історичні системи, тому вони постійно змінюються в кожній деталі, включаючи їх часові та просторові параметри. Ця напруга між циклічними ритмами і соціальними тенденціями – визначальна характеристика геоісторичної соціальної системи. У такій системі завжди є протириччя, які мають на увазі, що вона повинна в певній точці дійти логічного завершення.

До двох типів часу – подієвого і нескінченного, Валлерстайн додає два часових типи, згідно із класифікацією Ф. Броделя (циклічно-ідеологічний і структурний), а також особливий тип часу-простору – трансформаційний. Цей тип Валлерстайн пов'язує з якісним часом, періодом особливо інтенсивних звершень і перетворень, який протилежно геометричній моделі чисто кількісного, рівномірного часу: «Трансформаційний “час-і-простір” пов'язаний із поняттям структурного «часу-і-простору», оскільки він може наступити, тільки якщо структури – історичні системи – підійдуть до точки біфуркації з невизначеним результатом» [19, с. 22]. Таким чином, Валлерстайн пропонує дисиметричну і нерівномірну діалектику їх взаємодії.

На наш погляд, трансформаційний простір-час у такій інтерпретації відображає специфічність і унікальність соціального простору сучасного суспільства, яке під впливом трансформаційного потенціалу простору віртуального підпадає під суттєві перетворення. Як вже зазначалося раніше, підставою формування віртуального простору став перехід до постіндустріального, або інформаційного, суспільства, базисом функціонування якого є інформація і технології, що дозволяють оперативно працювати з нею. Одне з провідних місць посіли комп'ютерні технології, зокрема глобальні комп'ютерні мережі, які стали технічною основою віртуального простору. Виникаючи в умовах соціокультурних трансформацій, віртуальний простір впливає на соціум, змушує відмовитися від уявлень про універсальний час та простір соціальної системи, які існують у науці, оскільки надає можливість конструювання індивідуального простору та часу.

Віртуальний простір постає як «форма існування, різновид буття у формі тотожності матеріального та ідеального, інтегральна якість, що породжується механізмом репрезентативної належності взаємодіючих елементів складної системи» [14, с. 109]. Слід зазначити, що на сучасному етапі спостерігається настільки тісна конвергенція віртуального і соціального, що можна говорити про віртуальний простір як один зі способів конструювання соціального буття: «стрімка «мережевізація» суспільства не є випадковим ефектом соціального розвитку і не залишає непорушними інші сфери соціального буття. Мережевий початок глибоко зачіпає структури сучасного суспільства і змушує суспільство жити і бачити речі по-новому» [12, с. 56].

Для визначення екзистенцій віртуального простору слід виходити з однієї з відмінних його характеристик – символічності, коли основними її елементами виступають знаки-символи, знаки-образи, утворюючи символічно-знаковий концепт. Якщо виходити із вже згаданого принципу постнекласичної науки, який пояснює зміну історичних епох зміною типів комунікацій, то, слідуючи Ж. Бодрійяру, Р. Барту і Ж. Дельозу, що інтерпретують культуру в тому числі як систему комунікацій, наповнену знаками, можна трактувати сучасне суспільство як суспільство споживання знаків, а не тільки матеріальних продуктів, в якому існує досить умовна демаркація між соціальним простором і його символічним відображенням. Поняття «віртуальний простір» часто виводиться безпосередньо із поняття постмодерністської симуляції, в якій образ і реальність зливаються. Змішання стилів, толерантність, різноманіття, прийняття інновацій і змін може бути виражено ідеєю так званої «ігрової» причетності. Вона створює тотальну модель навколишнього середовища, яка, на думку Ж. Бодрійяра, народжує «велику Культуру тактильних комунікацій, на прапорах якої техно-люміна-кінтетичний простір і всеосяжне спаціодинамічне видовище» [1, с. 148.].

Найчастіше під час аналізу віртуального простору відбувається протиставлення його простору соціальному, проте це не зовсім коректно: «Людина входить у новий техногенно виготовлений світ, і її свідомість «формально» відокремлюється від реального світу і переходить немов у «паралельний» простір, в інший світ, причому це світ не тільки споглядань, а світ реальних дій і переживань» [5, с. 101]. Віртуальний простір має суттєвий вплив на існуючу систему соціальних відносин і породжує віртуалізацію соціальної дійсності.

Віртуальний простір це передусім світ можливий, але світ, який існує. На це звернув увагу ще Декарт: будь-яка фантазія нічого не творить заново, а лише комбінує окремі елементи вже існуючого. Цей же принцип лежить в основі одного з пізнавальних процесів – уяви. У будь-якій штучно створеній ситуації є межа створеності. Плоди діяльності людського генія,

на відміну від божественного інтелекту або від природи, є вичерпними. Не можна проникнути в ті шари творіння, які не продумані і тим самим не створені» [4]. Однією із фундаментальних властивостей діяльності людини є просторово-часова орієнтація, адекватна чотиривимірному сприйняттю навколишнього світу [6, с. 146]. Навіть більше, розподіл функцій між півкулями опосередковується через просторово-часові фактори: «Здібності, властиві виключно правій півкулі, пов'язані зі сприйняттям просторових відносин. Можливо, що саме тоді, коли в лівій півкулі розвивалася мова – символічна система більш високого рівня, ніж будь-яка сенсорна система однієї модальності, в областях правої півкулі розвивалися способи подання дво- і тривимірних відносин зовнішнього світу, що вловлюються за допомогою зору, дотику і рухів: «Хоча права півкуля зазвичай характеризується як більш «просторова», ніж ліва, її, мабуть, точніше описувати як «маніпуляційно-просторову», тобто вона володіє здатністю маніпулювати з просторовими патернами і взаємовідносинами» [17, с. 91]. Однак слід зазначити, що в даний момент таке трактування властивості віртуального простору не повною мірою його відображує, оскільки віртуальний простір породжує ряд явищ, які не мають аналогів у реальному соціальному просторі.

Принцип організації віртуального простору видозмінює звичні трактування таких понять, як час і простір, являючи собою свого роду простір інформаційних потоків із відсутністю часових меж: «Традиційне уявлення про простір як про абстрактні відстані, тобто через призму здатності предмета подолати його за певний відрізок часу, не може бути в мережевому контексті направляючим орієнтиром, оскільки в сучасному контексті соціальних переміщень змінилися осі координат» [12, с. 59]. У віртуальному просторі локальність сприймається багато в чому як вимушеність, як необхідність, пов'язана з тілесністю буття. Просторовість перестає сприйматися як обмеженість, і нове сприйняття часу сприяє цьому: в мережевих спільнотах час локалізується всередині них і сприймається як тривалість процесу, а не як природний цикл. Простір немов пригнічує темпоральність, часовий вимір, внаслідок чого з'являються якісно нові явища, за яких події, що відбуваються в часі, не корелюють зі звичними ритмами соціальних процесів. Віртуальний простір породжує багатошаровість часу: в той самий момент часу виконуються кілька операцій або завдань. Вимірювання часу втрачає своє значення і трансформується у тривалість процесів, до того ж асинхронну із простором соціальним.

На трансформацію уявлень про час у віртуальному просторі звертає увагу Мануель Кастельс. Він виділяє дві форми трансформацій, що виникають внаслідок одночасної трансляції безлічі повідомлень різними каналами зв'язку та їх об'єднання в гіпертекстові потоки, які проявляються у відчутті безперервного характеру образів інформаціональної культури, з одного боку, з іншого – відчутті ефемерності їх існування. Усвідомлення власного буття спочатку немов «стягнутої» в одну точку тимчасової структури розвивалося у межах просторових уявлень (як локально-конкретних, так і абстрактно-космогонічних) і лише поступово дистанціювалося від них.

Будучи спочатку смутно усвідомлюваною, спадкоємність часів неодноразово переривалася і поновлювалася знову у процесі еволюції первинних соціальних структур, на основі яких народжувалися цивілізації з притаманною їм безліччю світоглядів: «Початкове відчуття тривалості подій включалось у сприйнятті палеоантропом просторових форм, лише поступово складна система часу людини, строкатий спектр різних форм часу, сконцентрованих в неантропа, збагачували природу палеочасу, трансформуючи його в історичний час, у фактор відтворення суспільної людини – носія соціальної форми руху <...> біочас, палеочас, історичний час <...> містять у своєму обсязі тимчасові відносини біологічної еволюції, становлення соціального та історії культури» [16, с. 106].

Людина, відірвана з потоку соціальних відносин і занурена у віртуальний простір та час, але та, що зберігає всі апріорні форми сприйняття соціальної дійсності, стикається із проблемою суб'єктивного відтворення, реконструювання соціальних смислів і подій, оскільки соціальний час передбачає інтерсуб'єктивність сприйняття тривалості та послідовності зміни соціальних процесів. Це і призводить у дію механізми конструювання специфічного сприйняття послідовності подій у віртуальному просторі та часі, де є принципова відмінність розуміння часу

в онтологічному контексті як об'єктивної послідовності подій і соціального часу як ціннісно-орієнтованої форми сприйняття подій і наділення їх тими чи іншими соціальними смислами. Звичайна рухливість соціального часу і його можливість стати здатним до деконструкції призводять до прояву феномена витіснення людини з меж цього часу.

Узагальнюючи вищезазначене, можна виділити ряд специфічних ознак, притаманних віртуальному простору:

- інтерактивність;
- висока динамічність процесів і явищ;
- універсальність;
- позачасовий та позапросторовий спосіб функціонування;
- більш низька ступінь ритуалізації взаємодії суб'єктів порівняно із простором соціальним.

Висновки. Принципово важливою є включеність суб'єкта в межі його екзистенціального світу у процеси соціального часу. Індивідуальний час може бути відтвореним тільки за умови його осмислення самим суб'єктом, він безумовно залежний від соціального, при цьому процес визначається особистою зацікавленістю соціального суб'єкта у визнанні повсякденності. В іншому випадку час даного суб'єкта не може бути вписано в контекст часу соціального. У віртуальному просторі, навпаки, індивідуальний час існує незалежно від будь-яких зовнішніх факторів, при цьому на це не впливає динамічність процесів, властивих віртуальному простору, а також репрезентація дійсності в рамках соціального часу, що накладається на них.

Соціальний час фіксується в його модифікаціях: минуле – майбутнє. Саме минуле і майбутнє в їх соціальному вираженні легітимізуються у свідомості суспільства. Минуле і майбутнє тут представляються логічними опозиціями. Існування кожної з них можливо, оскільки існує або передбачається існування іншої. Сучасний соціальний простір збільшився багато в чому саме завдяки комп'ютерним та інформаційним технологіям. Соціальний простір більше не має меж, створює у людини відчуття його наповненості та змушує її здійснювати експансію в нічим не обмежену інфосферу.

Системоутворюючим принципом соціального простору є просторово-часовий концепт, тоді як простір віртуальний знімає просторово-часові відмінності, відтворюючи всі події у позачасовий і позапросторовий засіб. У просторі соціальному відтворюються соціальні явища, тоді як у просторі віртуальному явища представлені у вигляді інваріантів, непідвладні просторово-часовій диференціації. Таким чином, віртуальний простір надає деяким аспектам соціальної взаємодії фрагментарний характер. Віртуальний простір безпосередньо пов'язаний із діяльністю свідомості, яка здатна змінювати його базові параметри відповідно до репрезентації соціальної дійсності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть. Москва : Добросвет, 2000. 387с.
2. Бурдые П. Социология социального пространства. Москва : Институт экспериментальной социологии; Санкт-Петербург : Алетейя, 2007. 288 с.
3. Возможные миры и виртуальные реальности / Сост. В. Друк и В. Руднев / Серия «Аналитическая философия в культуре XX века». Выпуск I. Москва : 1995. 199 с. URL: http://royallib.ru/book/neizvesten_avtor/vozmognie_miri_i_virtualnie_realnosti.html.
4. Говорунов А. Человек в ситуации виртуальной реальности. URL: <http://anthropology.ru/ru/texts/govorun/virt.html>.
5. Гримак Л. Супергипноз виртуальной реальности. Виртуальная реальность: философские и психологические проблемы. Москва : Логос, 1997. 187 с.
6. Дэвидсон Д. Об идее концептуальной схемы. В кн. : Аналитическая философия. Избранные тексты. (Сост. А.Ф. Грязнов). Москва, Изд-во МГУ. Стр. 144–159.
7. Емелин В. Виртуальная реальность и симулякры. URL: <http://www.c-newtech.ru>.
8. Кант И. О форме и принципах чувственно воспринимаемого и умопостигаемого мира. Кант И. Сочинения: в 6 т. Т.2. Москва : Мысль, 1964. 510 с.
9. Кант И. Об основанном на априорных принципах переходе от метафизических начал естествознания к физике. Кант И. Соч. в 6 т. Т. 6. Москва : Мысль, 1966. С. 597.

10. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
11. Койре А. От замкнутого мира к бесконечной вселенной. Москва : «Логос», 2001. 288 с.
12. Назарчук А. Социальное время и социальное пространство в концепции сетевого сообщества. *Вопросы философии*. 2012. № 9. С. 56–67.
13. Носов Н. Технологии виртуальной реальности. Состояние и тенденции развития. Москва : ИТАР, 1999. 160 с.
14. Орехов С. Поиск виртуальной реальности : монография. Омск : Изд-во ОмГПУ, 2002. 184 с.
15. Становление: бытие и небытие: коллективная монография / ред. Н. Рыбаков. Уфа, 2001.
16. Ярская В. Время в эволюции культуры. Философские очерки. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1989. 149 с.
17. Briggs J., Peat F. Looking glass Universe: Emerging science of wholeness. N. Y. ; L: Fontana paperbooks. 1984. 320 p.
18. Wallerstein I. The Time Space of World-Systems Analysis : A Philosophical Essay. *Historical Geography*. 1993. XXIII, V. 2. P. 5–27.
19. Wallerstein I. The Inventions of TimeSpace Realities: Towards an Understanding of Our Historical Systems. *Geography*. 1988.

REFERENCES

1. Bodriyyar Zh. Simvolicheskiy obmen i smert / Zh. Bodriyyar. Moscow : Dobrosvet, 2000. 387 s.
2. Burde P. Sotsiologiya sotsialnogo prostranstva. Moscow : Institut eksperimentalnoy sotsiologii ; SPb.: Aleteyya, 2007. 288 s.
3. Vozmozhnyie miryi i virtualnyie realnosti / Cost. V. Druk i V. Rudnev / Seriya "Analiticheskaya filosofiya v kulture HH veka". Vyipusk I. Moscow : 1995. 199 s. URL: http://royallib.ru/book/neizvesten_avtor/vozmognie_miri_i_virtualnie_realnosti.html/.
4. Govorunov A. Chelovek v situatsii virtualnoy realnosti. URL: <http://anthropology.ru/ru/texts/govorun/virt.html>.
5. Grimak L. Supergipnoz virtualnoy realnosti. Virtualnaya realnost: filosofskie i psihologicheskie problemy. Moscow : Logos, 1997. 187 s.
6. Devidson D. Ob idee kontseptualnoy shemyi. V kn.: Analiticheskaya filosofiya. Izbrannyye teksty. (Sost. A.F.Gryaznov). Moscow, Izd-vo MGU. Str. 144–159.
7. Emelin V. Virtualnaya realnost i simulyakryi. Elektronnyiy resurs. Rezhim dostupa: <http://www.c-newtech.ru>
8. Kant I. O forme i printsipah chuvstvenno vosprinimaemogo i umopostigaemogo mira. Kant I. Sochineniya: v 6 t. T.2. Moscow : Myisl, 1964. 510 s.
9. Kant I. Ob osnovannom na apriorniyh printsipah perehode ot metafizicheskikh nachal estestvoznaniya k fizike. Kant I. Soch. v 6 t. T. 6. Moscow : Myisl, 1966. S. 597.
10. Kastels M. Informatsionnaya epoha: ekonomika, obschestvo, kultura / M. Kastels. Moscow : GU VShE, 2000. 608 s.
11. Koyre A. Ot zamknutogo mira k beskonechnoy vselennoy. Moscow : "Logos", 2001. 288 s.
12. Nazarchuk A. Sotsialnoe vremya i sotsialnoe prostranstvo v kontseptsii setevogo soobschestva. *Voprosy filosofii*. 2012. № 9. S. 56–67.
13. Nosov H. Tehnologii virtualnoy realnosti. Sostoyanie i tendentsii razvitiya. Moscow : ITAR, 1999. 160 s.
14. Orehov S. Poisk virtualnoy realnosti : monografiya. Omsk : Izd-vo OmGPU, 2002. 184 s.
15. Stanovlenie: bytie i nebytie: kollektivnaya monografiya / red. N. Ryibakov. Ufa, 2001.
16. Yarskaya V. Vremya v evolyutsii kulturyi. Filosofskie ocherki / V. Yarskaya – Saratov: Izd-vo Sarat. un-ta, 1989. 149 s.
17. Briggs J., Peat F. Looking glass Universe: Emerging science of wholeness / J. Briggs, F. Peat. N. Y.; L.: Fontana paperbooks. 1984. 320 p.
18. Wallerstein I. The Time Space of World-Systems Analysis: A Philosophical Essay. *Historical Geography*. 1993. XXIII, V2. p. 5–27.
19. Wallerstein I. The Inventions of TimeSpace Realities: Towards an Understanding of Our Historical Systems. *Geography*. 1988.

Palchynska Mariana Viktorivna

Doctor of Philosophical Science, Associate Professor,
Head of the Department of Philosophy and History of Ukraine
Odessa National Academy of Telecommunications
named after O. S. Popov
1, Kuznechna str., Odesa, Ukraine

EXISTENCES OF VIRTUAL WORLD IN THE MODERN SOCIOCULTURAL CONDITIONS

The research of the existences of the virtual space allows us to assert the convergence of the social world with the virtual world. Modern information technology has far more potential than the technology of earlier eras, which only emphasized the irresistible boundaries between the human and nature world and the technology world. Virtual space, as an over-spatial and temporal element of the sociocultural space of modern society, initiates fundamental changes in social space and time that have historically restricted the movement of information. Appealing to M. McLuhan, it can be stated that “time” has stopped, and “space” has disappeared, that is, humanity lives in a global village. In addition, computer communication makes the space indefinitely plastic, and also transforms it into a logical continuation of the process of freeing people from spatial limitations with virtually all its social manifestations. The convergence of computer and communication technologies makes it possible to constantly exchange information online from the simplest forms of communication between two people to mass communication between large social groups at high speed.

Complex and constant changes in the social space under the influence of the latest infocommunication technologies lead to the emergence of spatial structures of the digital age, which significantly influence the manifestations of sociocultural life of social institutions, groups and individuals.

The boundaries of the segment of interaction between social and virtual space of modern society are increasingly leveled under the influence of the following factors: first, the integration of virtual space with social space is a specific form of sociocultural interaction; second, the virtual space segment is steadily increasing as sophisticated information and communication technologies become more sophisticated, causing a certain metaphysical paradox: virtual space enhances the transformation of social space.

Key words: *virtual space, social space, existences, newest technologies, personality, modern society, virtualization.*